

PHÂN TÍCH BÀI THƠ MÙA XUÂN NHỎ NHỎ CỦA THANH HẢI

1. Dàn ý phân tích tác phẩm Mùa xuân nhỏ nhỏ

a. Mở bài:

- Vài nét về nhà thơ Thanh Hải: Một nhà thơ có thể nói là đã cống hiến cả đời mình cho cách mạng.

- Giới thiệu về hoàn cảnh ra đời đặc biệt của bài thơ: được viết trong những ngày cuối cùng Thanh Hải nằm trên giường bệnh, cả cuộc đời ông đã dùng để cống hiến cho cách mạng, giờ đây ông lại cất lên niềm khát khao, niềm mong mỏi có thể tiếp tục cống hiến “mùa xuân nhỏ nhỏ” cho cuộc đời này.

b. Thân bài:

- Cảm xúc trước mùa xuân thiên nhiên đất nước:

+ Không gian: cao rộng của bầu trời, dài rộng của “dòng sông xanh”.

+ Âm thanh: âm thanh rộn rã vui tươi của “chim chiền chiện”.

+ Màu sắc: xanh của dòng sông, tím của hoa.

- Cảm xúc của tác giả trước mùa xuân của thiên nhiên:

+ Nhà thơ có cái nhìn trìu mến với cảnh vật.

+ Đưa tay ra “hứng” “giọt long lanh”: là giọt sương, cũng có thể là ẩn dụ chuyển đổi cảm giác chỉ tiếng chim “hót vang trời”.

- Cảm xúc về mùa xuân của đất nước và con người:

+ Mùa xuân của đất nước gắn với hình ảnh người cầm súng (những người làm nhiệm vụ chiến đấu) và hình ảnh “người ra đồng”, “lộc”- niềm hi vọng tươi sáng đang theo họ đi khắp nơi hay chính họ đã đem mùa xuân đến mọi nơi trên đất nước.

+ Nhịp độ khẩn trương : “Tất cả như...xôn xao”. Công cuộc xây dựng mùa xuân của đất nước diễn ra khẩn trương, sôi động.

+ Nhà thơ nhắc lại về lịch sử bốn nghìn năm “vất vả và gian lao” của đất nước đầy tự hào, đồng thời tin tưởng vào tương lai tươi đẹp của đất nước mai sau bằng hình ảnh so sánh đẹp mang nhiều ý nghĩa.

- Ước nguyện của tác giả:

+ Điệp ngữ “ta làm”, nói lên sự quyết tâm, lí liệt kê :con chim, cành hoa, nốt nhạc -> Yếu tố tạo nên mùa xuân

+ Nốt nhạc trầm là biểu tượng cho sự cống hiến thầm lặng.

+ Điệp ngữ “dù là”.

- Lời ngợi ca quê hương đất nước qua điệu dân ca xứ Huế:

+ Giai điệu được cất lên chính là điệu hát truyền thống của xứ Huế mộng mơ.

+ “Mùa xuân ta xin hát”: không chỉ mở ra không gian nó còn mở ra niềm tự hào về lối sống nghĩa tình của cha ông.

c. Kết bài:

- Khái quát những đặc sắc về nghệ thuật làm nên thành công của bài thơ: Thể thơ năm chữ, có nhạc điệu trong sáng, thiết tha gần gũi với dân ca, nhiều hình ảnh đẹp, giản dị, gợi cảm, nhiều so sánh và ẩn dụ sáng tạo.

- Liên hệ trình bày khát vọng cống hiến của thế hệ trẻ cho cuộc đời.

2. Bình giảng về bài thơ Mùa xuân nho nhỏ

Thanh Hải là nhà thơ tiêu biểu của mảnh đất cố đô xinh đẹp, ông nổi tiếng với những vần thơ mượt mà, sâu lắng mang đậm văn hóa con người xứ Huế. Mùa xuân nho nhỏ là một trong những tác phẩm tiêu biểu của ông. Bài thơ được ông viết vào năm 1980, trong khung cảnh hòa bình, trong công cuộc xây dựng đất nước. Một hồn thơ trong trẻo. Một điệu thơ ngân vang Đất nước vào xuân vui tươi rộn ràng.

Sáu câu thơ đầu như tiếng hát reo vui đón chào một mùa xuân đẹp đã về. Trên dòng sông xanh của quê hương mọc lên "một bông hoa tím biếc". Động từ "mọc" nằm ở vị trí đầu câu thơ gợi tả sự ngạc nhiên vui thú, một niềm vui hân hoan đón chào tín hiệu mùa xuân:

*"Mọc giữa dòng sông xanh,
Một bông hoa tím biếc"*

Màu xanh của nước hòa hợp với màu "tím biếc" của hoa đã tạo nên bức tranh xuân chấm phá mà đậm thắm. Ngẩng nhìn bầu trời, nhà thơ vui sướng lắng tai nghe chim chiền chiện hót. Chim chiền chiện còn gọi là chim sơn ca, bạn thân của nhà nông. Từ "ơi" cảm thán biểu lộ niềm vui ngây ngất khi nghe chim hót:

*"Ơi con chim chiền chiện
Hót chi mà vang trời"*

Hai tiếng "hót chi" là giọng điệu thân thương của người dân Huế được tác giả đưa vào diễn tả cảm xúc thiết tha giữa người với tạo vật. Chim chiền chiện hót gọi xuân về. Tiếng chim ngân vang, rung động đất trời đem đến bao niềm vui. Ngắm dòng sông, nhìn bông hoa đẹp, nghe chim hót, nhà thơ bồi hồi sung sướng.

Đối tượng được nhà thơ miêu tả sâu sắc đó là hình ảnh:

*"Từng giọt long lanh rơi
Tôi đưa tay tôi hứng"*

Đây là chi tiết tạo hình và sự chuyển đổi cảm giác tuyệt vời trong thơ ca. "Giọt long lanh rơi" là những giọt xuân, màu xuân đẹp, kì diệu với những sắc màu long lanh. Tác giả đã đưa tay hứng cả mùa xuân đất trời rất đỗi nâng niu, trìu mến, trân trọng và có cảm giác từng giọt xuân lung linh, ấm áp, mát dịu đang thấm vào da thịt, vào lòng người. Tất cả đang được tắm gội trong hương sắc mùa xuân say sưa, ngây ngất, ngọt ngào.

Bốn câu thơ tiếp theo nói về mùa xuân sản xuất và chiến đấu của nhân dân ta. Cấu trúc thơ song hành để chỉ rõ hai nhiệm vụ chiến lược ấy:

*"Mùa xuân người cầm súng
Lộc giắt đầy trên lưng
Mùa xuân người ra đồng
Lộc trải dài nương mạ"*

"Lộc" là chồi non, cành biếc mơn mớn. Khi mùa xuân về cây cối đâm chồi nảy lộc. "Lộc" trong văn cảnh này tượng trưng cho vẻ đẹp mùa xuân và sức sống mãnh liệt của đất nước.

Người lính khoác trên lưng vành lá ngụy trang xanh biếc, mang theo sức sống mùa xuân, sức mạnh của dân tộc để bảo vệ Tổ quốc. Người nông dân đem mồ hôi và sức lao động cần cù làm nên màu xanh cho ruộng đồng, "nương mạ" bát ngát trên quê hương. Ý thơ vô cùng sâu sắc: máu và mồ hôi của nhân dân đã góp phần tô điểm mùa xuân và để giữ lấy mùa xuân mãi mãi.

Âm hưởng của câu thơ, nhịp thơ hối hả, khẩn trương kết hợp tượng trưng liên tưởng quá khứ hiện tại, tương lai đất nước:

"Đất nước bốn ngàn năm

Vất vả và gian lao

Đất nước như vì sao

Cứ đi lên phía trước"

Động từ "cứ" như một mệnh đề thặng tiến khẳng định bước đi vững chãi, tự tin của dân tộc sau mỗi mùa xuân nhìn lại mình, vững bước đi lên. Từ mùa xuân chung của đất nước và cách mạng Thanh Hải ước nguyện làm một mùa xuân nho nhỏ đóng góp vào cuộc đời chung.

Nếu nhịp điệu thơ ở những khổ thơ trên vừa hối hả, vừa khẩn trương, vừa tả thực, vừa tưởng tượng hàm chứa nhiều ý nghĩa về mùa xuân của đất nước lớn lao. Tự hào thì mùa xuân ở những khổ thơ dưới như sau:

"Ta làm con chim hót

Ta làm một cành hoa

Ta nhập vào họa ca

Một nốt trầm xao xuyến"

Lại cất lên một cách nhỏ nhỏ, khiêm tốn nhưng thật thiết tha, cảm động, sâu lắng. "ta làm" là điệp ngữ vang lên ở đầu các câu thơ như một khẳng định những ước nguyện chính đáng, cao đẹp thể hiện tâm hồn khát khao được làm việc, cống hiến nhiều nhất cuộc đời.

Lời thơ tâm tình thiết tha. Mỗi con người hãy trở thành "một mùa xuân nho nhỏ" để làm nên mùa xuân bất diệt của đất nước. Ai cũng phải có ích cho đời. Mùa xuân nho nhỏ, là một ẩn dụ đầy sáng tạo khắc sâu ý tưởng: "Mỗi cuộc đời đã hóa núi sông ta" (Nguyễn Khoa Điềm). "Nho nhỏ" và "lặng lẽ" là cách nói khiêm tốn, chân thành. "Dâng cho đời" là lẽ sống đẹp, cao cả. Bởi lẽ "Sống là cho, đâu chỉ nhận riêng mình" (Tố Hữu), sống hết mình thủy chung cho đất nước, đem cả cuộc đời mình phục vụ đất nước, từ lúc "tuổi hai mươi" trai tráng cho đến khi về già "tóc bạc". Thơ hay là ở cảm xúc chân thành. Thanh Hải đã nói lên những lời "gan ruột" của mình. Ông đã sống như lời thơ ông tâm tình. Khi đất nước bị Mĩ - Diệm và bè lũ tay sai âm mưu chia cắt làm hai miền, ông hoạt động bí mật trong vùng giặc, gây dựng phong trào cách mạng, coi thường cảnh máu chảy đầu rơi. Cảm động hơn nữa là bài thơ Mùa xuân nho nhỏ được ông viết ra trên giường bệnh, một tháng trước lúc ông qua đời.

3. Em hãy phân tích ý nghĩa bài thơ Mùa xuân nho nhỏ

Thanh Hải là một nhà thơ được mọi người biết đến như một hiện tượng đặc biệt của thơ ca Việt nam. Là con người tài hoa, giàu sức sống nghệ thuật và lắng nghe được nhiều âm thanh biến thái của cuộc đời, ngay cả những phút giây cận kề cái chết Thanh Hải vẫn khát khao sống, làm việc và cống hiến cho đời chung.

Mùa xuân nho nhỏ chứ không phải cái gì lớn lao ồn ào nhưng thật tinh túy, sâu xa lắng đọng của Thanh Hải để lại cho đời trước lúc ra đi. Những vần thơ nhỏ nhẹ trầm bổng mà ý tứ lắng sâu lạ kỳ. Và không thể thiếu ở làng thơ xuân nếu ta quên đi một mùa xuân nho nhỏ của một

nhà thơ tài hoa, mệnh bạc - Thanh hải thì quả là thiếu sót. Bài thơ ra đời vào năm 1980 được xem như một lời tâm niệm trẻ trung đáng trân trọng của nhà thơ để lại cho đời trước lúc ra đi.

Mở đầu khổ thơ là bức tranh mùa xuân hiện ra:

*"Mọc giữa dòng sông xanh
 Một bông hoa tím biếc
 Oí con chim chiền chiện
 Hót chi mà vang trời
 Từng giọt long lanh rơi
 Tôi đưa tay tôi hứng"*

Đảo từ: "Mọc" cùng từ "một" ngay đầu câu thơ không chỉ miêu tả một bông hoa tím biếc nổi bật giữa nền trong xanh của dòng sông, mà còn thấy được cả một quá trình sinh sản và phát triển. Trên nền bức tranh mùa xuân nổi bật một bông hoa tím mang trong mình sự sống nhiệt huyết trời dậy, một sức sống vô cùng mãnh liệt. Bức tranh mùa xuân với gam màu tươi tắn của hoa tím, sông xanh làm lòng người thanh mát.

Tiếng "Oí" đầu câu thơ thứ ba như tiếng gọi thân thương, triu mến. Tiếng hót của chú chim chiền ngân vang làm xáo động cả đất trời. Nghệ thuật nhân hóa khiến cho chú chim trong bài thơ trở nên gần gũi hơn bao giờ hết. Nghệ thuật chuyển đổi cảm giác ở câu thơ: "Từng giọt long lanh rơi" hướng ta liên tưởng tới đó có thể là giọt mưa mùa xuân hay là giọt âm thanh thánh thót của chú chim hay đó là hình ảnh con chim bay vút lên trời cao rồi thả tiếng hót thật trong, thật tròn, thật vang.

Từ mùa xuân của thiên nhiên, đất trời, dẫn đến cảm nhận về mùa xuân của đất nước. Sự chuyển mạch ấy là tự nhiên và hợp lí. Bởi mùa xuân là "lộc" đất trời của chung mọi người.

*"Mùa xuân người cầm súng
 Lộc giắt đầy trên lưng
 Mùa xuân người ra đồng
 Lộc trải dài nương mạ"*

"Lộc" ở đây có thể hiểu là sức mạnh dân tộc, "lộc trải dài nương mạ" là sự hồi hã xôn xao cho một mùa màng mới, cho đồng ruộng vẫn mãi mãi bạt ngàn một màu xanh. "Người cầm súng và "người ra đồng" là hai lực lượng chính dựng xây Tổ quốc. Đây là mùa xuân trách nhiệm gắn với ý thức bảo vệ dân tộc. Câu thơ mang một ý nghĩa sâu sắc: Người ra trận phải đổ máu, người ra đồng phải đổ mồ hôi nước mắt. Máu, mồ hôi, nước mắt của nhân dân ta đã góp phần giữ lấy mùa xuân mãi mãi của dân tộc.

*"Đất nước bốn ngàn năm
 Vất vả và gian lao
 Đất nước như vì sao
 Cứ đi lên phía trước"*

Biết bao nhiêu mùa xuân ông cha ta đánh giặc giữ nước, bao nhiêu mùa xuân lập chiến công chống quân xâm lược "vất vả và gian lao". Thanh Hải tự hào khi nghĩ về đất nước với bốn ngàn năm dựng nước và giữ nước. Đất nước như vì sao sáng vượt qua vất vả và gian lao để đi lên phía trước. Từ "cứ" đặt đầu câu thơ như một sự khẳng định, thể hiện một chân lí

đơn giản mà thiêng liêng. Có thể nói bao nỗi nhọc nhằn, đắng cay của dân tộc được đáp lại bằng những mùa xuân tiếp nối vô tận. Đó là lòng tự hào, lạc quan, tin yêu của nhà thơ đối với đất nước, với dân tộc.

Trước mùa xuân đất trời và mùa xuân đất nước, tác giả tâm niệm:

*"Ta làm con chim hót
Ta làm một cành hoa
Ta nhập vào họa ca
Một nốt trầm xao xuyến"*

Tác giả ước là con chim hót để dâng tiếng ca vang vọng trong trời, ước làm nhành hoa để dâng hương cho đời. Tác giả còn ước làm "một nốt trầm" trong bản hòa tấu của cuộc đời, để lặng lẽ mang thanh âm trong trời vào hòa ca. Ước nguyện của nhà thơ giản dị thể hiện quan niệm sống đẹp, trách nhiệm với cuộc đời chung.

Bài thơ "Mùa xuân nho nhỏ" với thể thơ năm chữ gắn với các điệu dân ca phù hợp với việc giải bày tâm trạng đã vẽ lại một bức tranh toàn cảnh của mùa xuân thiên nhiên, mùa xuân đất nước. Nhịp điệu và giọng điệu thơ phù hợp với tâm trạng háo hức, nhiệt huyết của tác giả khiến người đọc không thể nghĩ đây là những vần thơ của một con người sắp gần đất xa trời.

Đất nước ngày một phát triển, mùa xuân đất nước ngày càng đẹp nhưng những vần thơ: "Mùa xuân nho nhỏ" vẫn đi mãi với thời gian bởi đó không chỉ là cảm xúc của Thanh Hải mà còn là những bài học nhân sinh sâu sắc.

4. Bài văn cảm nhận về tác phẩm Mùa xuân nho nhỏ

Mùa xuân là mùa hội tụ của cái đẹp, căng tràn nhựa sống vào buổi bình minh với những chồi non lộc biếc, tiếng chim ca vui vẻ làm tổ, với những nàng xuân dịu dàng hát câu quan họ... Có lẽ vì thế mà thi nhân muôn đời yêu mến xuân. Xuân đi vào lăng kính tâm hồn người nghệ sĩ là những trang thơ văn, mà ở đó, xuân là món quà vô giá mà thiên nhiên ban tặng cho con người. Ta đã có Mùa xuân xanh (Nguyễn Bính), Mùa xuân chín (Hàn Mặc Tử), Một khúc ca xuân (Tố Hữu)... và giờ, với Thanh Hải, ta được thưởng thức một Mùa xuân nho nhỏ thân thương, gần gũi.

Bài thơ được ra đời lúc nhà thơ Thanh Hải đang giành giật với tử thần từng phút sống, từng hơi thở cuối cùng. Trong tâm lí nặng nề vì bệnh tật giày vò mà hồn thơ Thanh Hải vẫn cất cánh bay cao để rồi mang đến cho đời một tình yêu cuộc sống thiết tha và ước nguyện chân thành được cống hiến trọn vẹn cuộc đời mình cho Tổ quốc thân yêu. Tác giả muốn dâng tặng Mùa xuân nho nhỏ cho đời.

Người xưa có câu: "Thi trung hữu họa". Thơ ca vẽ nên những bức tranh tuyệt đẹp của cuộc sống. Mở đầu bài thơ, Thanh Hải đã phác họa nên một bức tranh xuân giản dị mà tươi đẹp:

*"Mọc giữa dòng sông xanh
Một bông hoa tím biếc
Ơi con chim chiền chiện
Hót chi mà vang trời"*

"Dòng sông xanh" gợi nhắc hình ảnh những khúc sông uốn lượn của dải đất miền Trung quanh co, đó có thể là dòng sông Hương thơ mộng, một vẻ đẹp lắng đọng của xứ Huế mộng mơ. Trên gam màu xanh lơ của dòng sông thơ mộng, nổi bật lên hình ảnh "một bông hoa tím biếc".

Không có màu vàng rực rỡ của hoa mai, cũng không có màu đỏ thắm của hoa đào, mùa xuân của Thanh Hải mang một sắc thái bình dị với màu tím biếc của bông hoa lục bình. Đây là một hình ảnh mang đậm bản sắc của cố đô Huế. Không biết tự bao giờ màu tím đã trở thành màu sắc đặc trưng của con người và đất trời xứ Huế. Màu tím biếc gợi nhớ hình ảnh những nữ sinh xứ Huế trong những bộ áo dài màu tím dịu dàng thướt tha. Nhà thơ đã sử dụng biện pháp nghệ thuật đảo ngữ, đưa động từ "mọc" lên đầu câu như một cách để nhấn mạnh vẻ đẹp tươi trẻ, đầy sức sống của mùa xuân thiên nhiên. Trong bức tranh mùa xuân của Thanh Hải, không chỉ có hình ảnh, mà còn có âm thanh xao xuyến, ngân nga của con chim chiền chiện.

Tiếng chim lãnh lót vang lên làm xao động cả đất trời, làm xao xuyến cả tâm hồn thi sĩ nhạy cảm của nhà thơ. Những từ ngữ cảm thán "ôi, hót chi" đã thể hiện rõ nét cảm xúc của nhà thơ. Mùa xuân của thiên nhiên đã đem đến cho nhà thơ một cảm giác ngây ngất. Mùa xuân ấy không có gì khác lạ, vẫn là một mùa xuân rất giản dị trên quê hương xứ Huế của nhà thơ. Nhưng nhà thơ bỗng nhận ra vẻ đẹp lạ kì của mùa xuân, một vẻ đẹp mà bấy lâu nhà thơ không để ý. Phải chăng vì đây là lần cuối cùng được ngắm nhìn mùa xuân quê hương nên nhà thơ cảm thấy mùa xuân ấy đẹp hơn, tươi sáng hơn?

*"Mùa xuân người cầm súng
Lộc giắt đầy trên lưng
Mùa xuân người ra đồng
Lộc trải dài nương mạ"*

Họ đã mang cả mùa xuân, sức xuân ra đồng, ra chiến trường và hơn thế nữa, họ đang mang cả mùa xuân về cho đất nước. Từ hai hình ảnh của hai lớp người này tác giả đã đi tới một khái quát cao hơn đối với tất cả.

"Tất cả như hối hả

Tất cả như xô xao..."

Cả dân tộc đang hừng hực sức sống mới trước mùa xuân nhiệm màu. Tất cả đang vội vã, khẩn trương trong công việc để cống hiến, xây dựng đất nước. Và thêm nữa, từ xô xao như diễn đạt một sự thay đổi, một sự biến chuyển trong tâm hồn mỗi con người trước mùa xuân. Tất cả mọi người đang đóng góp những mùa xuân nhỏ bé của mình cho mùa xuân của đất nước:

*"Đất nước bốn nghìn năm
Vất vả và gian lao
Đất nước như vì sao
Cứ đi lên phía trước"*

Mùa xuân của đất nước được cảm nhận trong sự tổng kết chiều dài lịch sử bốn nghìn năm với bao vất vả, gian lao và đất nước được so sánh với vì sao, nguồn sáng kì diệu của thiên hà, vẻ đẹp vĩnh hằng của thiên nhiên vũ trụ. Đất nước ấy như một bà mẹ táo tợn, vất vả, qua bao gian lao thử thách vẫn kiêu hãnh, ngoan cường cứ đi lên phía trước không chỉ bằng sức mạnh của hôm nay mà bằng sức mạnh của bốn nghìn năm lịch sử. Câu thơ như là một điểm nhấn, lời tổng kết về sức sống mãnh liệt của đất nước đồng thời ẩn chứa niềm tự hào, niềm tin của tác giả vào cuộc đời và đất nước.

Rung cảm thiết tha trước mùa xuân đất nước, nhà thơ bộc bạch một ước nguyện chân thành:

"Ta làm con chim hót

*Ta làm một cành hoa
Ta nhập vào hòa ca
Một nốt trầm xao xuyến"*

"Con chim hót" để gọi xuân về, mang hạnh phúc yên vui cho mọi người, "một cành hoa" để tô điểm cho núi sông, một nốt nhạc trầm "xao xuyến" trong khúc ca phần chấn tự hào động viên, khích lệ. Chữ "tôi" ở khổ thơ đầu được thay thế bằng chữ "ta" đầy hào hứng, sáng khoái, nó thể hiện tư thế hòa mình của nhà thơ vào cuộc sống, vào mùa xuân đến với mọi người.

Lời ca như vang vọng, gọi mở ra một cái tình nhỏ bé trong cái ngàn dặm rộng lớn, mênh mang nhưng vẫn rất gần gũi, tràn đầy yêu thương và ấm áp. Tiếng hát đầm thắm hòa xen với những tiếng phách giòn giã, tươi vui đã kết lại bài thơ. Bài thơ khơi lên là dòng sông là tiếng chim hót vang trời xứ Huế. Kết thúc lại là nước non và tiếng hát tươi vui cả tình yêu nước non ngàn dặm, tình yêu quê hương đất nước.

Bài thơ được viết theo thể thơ năm tiếng, có nhạc điệu trong sáng, thiết tha gần gũi vừa thể hiện nguyện ước chân thành, tha thiết vừa như dựng lên một lẽ sống cao đẹp, cống hiến hết mình, bền bỉ mà âm thầm, lặng lẽ.